

Шевченко А. М.

ORCID: 0000-0002-7555-7239

кандидат історичних наук, учитель історії

Лоцинівська гімназія

м. Ізмаїл, Одеська область, Україна

ЛІКВІДАЦІЯ ОСМАНСЬКОГО ТОРГОВЕЛЬНОГО ПРАВА В БУДЖАКУ НА ПОЧАТКУ XIX СТ.

Ключові слова: Буджак, торгівля, податки, вама.

Питання уніфікації економічної системи Буджаку Російською імперією не мало системного вивчення. Окремі аспекти проблеми розглядаються у працях В. Жукова, М. Мунтяна, В. Томульця. Саме висвітленню напрямків та наслідків російської торговельної політики на Буджак присвячена ця публікація.

На початку XIX ст. економічна система Буджаку була орієнтована на задоволення продовольчих потреб Порти. Абсолютна більшість збіжжя, масла, худоби, меду постачалася до Стамбула та його балканських васалів. У 1838 р. міністр фінансів Російської імперії Є. Канкрін у доповіді “Сучасний стан торгівлі Молдавії та Валахії та її вплив на чорноморську торгівлю” навіть зазначив: “Турецький уряд, намагаючись забезпечити дешевим продовольством свою країну, примушував місцевих жителів продавати до Константинополя значну частину землеробських виробів за низькими цінами і забороняв експорт до інших країн” [4, с. 34]. Тому розірвання торговельних зв’язків з Туреччиною стало важливим завданням російської адміністрації після приєднання Буджаку до імперії 1812 р.

За свідченням російського урядовця П. П. Свіньїна, “Протягом 1812–1818 рр. господарювання велося за османським звичаєм жителями усіх станів, не виключаючи іноземців... Вони сплачують податки не більше 15 левів на рік... З торговельних податків сплачуються вама, арабаджия (4 пари з кожного лева товару), сардарик. У Бендерському, Томаровському повітах дозволявся вільний продаж горілки та вина, з оподаткуванням кожного шинку на 3 леви на рік” [3, с. 386, 392, 396].

Наскільки це незначні виплати, можна простежити за цінами на продовольчі товари: чверть пшеничного борошна коштувала 25 левів, чверть пшениці – 20 левів, відро спирту – 20 левів, пуд солі – 2 леви тощо [3, с. 386, 392, 396]. Як справедливо зазначили сучасники, податковий тягар за османським правом був не надто обтяжливим.

Упродовж 1812–1813 рр. російським урядом були скасовані повинності *тескере-параси*, *огмет-параси*, *бейлик* (податок із продажу овець) та *сардарик* (7 пар з кожного воза) на привіз тютюну, солі, борошна до Кишинева. Також скасовувалося мито на товари, які привезли відкупники [2, с. 44].

Вивіз товарів до Порти дозволявся, але при цьому сплачувався податок 3 % на вартість товару – *вама*. У лютому 1816 р. міністр фінансів Д. А. Гур'єв замінив податок “вама” загальноросійським тарифом 1797 р. для місцевих експортерів.

У вересні 1816 р. податок “вама” був скасований і для іноземних комерсантів. 28 листопада 1816 р. Кабінет Міністрів запровадив загальноросійське мито на експортні товари з Бессарабії. Додатково вводилися мито 1 % у карантинах, 4 % вартості товару, мито 10 % на користь розвитку водних шляхів сполучення, 20 коп. з кожного карбованця за декларування корабельного місця. Цей документ також забороняв оподатковувати бессарабські товари на дністровських митницях, спрощував процедуру їхнього огляду й оформлення, надавав торговельне свідоцтво строком 2 тижні на право торгівлі в містах імперії [1, с. 80–81].

Отже, наприкінці 1816 р. були скасовані усі торговельні податки, що існували за османських часів. Буджацький вивіз товарів було переорієнтовано з турецького на російський ринок.

17 лютого 1825 р. на Бессарабську область поширилися “Правила для торгівлі з Бессарабією”. Турецькі вироби дозволялося ввозити тільки через митниці Рені та Скуляни. Отже, постачальників з Османської держави фактично було втрачено, а торгівлю Буджаку переорієнтовано на імперський ринок Росії.

Література:

1. Жуков В. И. Торговые правила в Бессарабии и влияние их на развитие внутренней торговли в первой половине XIX ст. // Ученые записки Кишиневского университета (история). 1962. Т. 48. С. 79–92.

2. Мунтян М. П. Экономическое и социальное развитие дореформенной Бессарабии : автореф. дис. ... докт. ист. наук: 07.00.02 “История СССР”. Кишинев, 1971. 44 с.

3. Свиньин П. П. Статистика. Описание Бессарабской области. Составлено ведомства государственной коллегии иностранных дел надворным советником Павлом Свиньиным, 1.06.1816 г. // Stratum plus. 2001–2002. № 6. С. 342–498.

4. Томулец В. Н. Торговое законодательство и торговля Бессарабии с другими губерниями России в дореформенные десятилетия (1812–1861 гг.) : дис. ... канд. ист. наук: 07.00.02 “История СССР”. Кишинев, 1988. 260 с.